

ОСВІТА ТА НАУКА: ТРАНСФОРМАЦІЯ, ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ, АКАДЕМІЧНА СВОБОДА

Озар Е.,

*науковий медіаконтент у цифрову добу: культура відповідального «споживання»,
ВНЗ "Університет економіки та права "КРОК", м. Київ, Україна,
e-mail: emilijuly@gmail.com*

Виклики цифрової доби є на сьогодні доволі популярним об'єктом міждисциплінарних досліджень – від філософського теоретизування до практичного експерименту, як у технічних, так і в гуманітарних галузях. Адже феномен «Internet Galaxy» (М. Кастельс), або ширше – «digital culture», має багато вимірів для осмислення – технологічний, економічний, психологічний, етично-правовий, культурологічний, медіазнавчий, дидактичний тощо.

Однією з серйозних проблем, що постали перед сучасною освітою та наукою внаслідок стрімкої діджиталізації та інтернетизації інформаційно-комунікаційних процесів, є брак загальної культури продукування та споживання цифрового медіаконтенту, а також побутування (циркуляції) результатів науково-дослідницької праці в мережевому просторі.

З одного боку, підтримувана ЮНЕСКО стратегія медіаінформаційної грамотності (MIL) [1] постулює необхідність забезпечення рівноправного для усіх членів суспільства доступу до інформації та знань. З іншого ж боку – через уможливлений інтернетом відкритий доступ, простоту копіювання та поширення контенту в мережі законне право автора чи правовласника керувати процесами його оприлюднення та розповсюдження часто порушується. Чимало текстів просто «знеособлюються»: внаслідок частого тиражування у вторинних джерелах без належного посилання на першотвір (першу публікацію) з часом їх авторство важко/неможливо встановити, ба більше – воно приписується іншим особам.

Усе це гостро актуалізує потребу популяризації етично-правових засад відповідальної взаємодії з цифровим контентом на усіх етапах – генерації, опрацювання, відтворення, тиражування – що в освітній, що в науковій сферах.

Серйозною проблемою, що підважує репутацію усього інституту наукового авторства в Україні, є недоброчесне поводження із чужим контентом – не лише сумнозвісний плагіат, реплікація чи рерайт, а й будь-яке втручання в авторський текст без його дозволу (редукування, структурне аранжування, переклад-переказ тощо), або ж без посилання на першоджерело. Звісно, ці форми правового та етичного нігілізму виникли не сьогодні, однак їхній масовизації сприяв відкритий доступ в інтернеті до багатьох бібліотечних ресурсів, репозитаріїв, електронних журналів тощо, в яких закумульовано наукові публікації, дисертації та їхні автореферати. Небачена до того доступність різноманітного контенту породила стійке уявлення про його приналежність усім і кожному.

Справжнім «маркером» цифрової доби виявилася «креативна» технологія, добре відома під назвою «копіпаст». Для нет-генерації, яка з усіма освітніми потребами звертається здебільшого до інтернет-ресурсів (ігноруючи друковані (паперові) носії контенту), копіювання потрібних текстів й комбінування з них «власних» стало фактичною нормою. Ступінь толерантності суспільства до «копіпасту» такий, що він узвичаївся не лише серед учнівської та студентської молоді (як це прийнято вважати), а й серед викладачів й дипломованих «науковців».

На мою думку, запровадження обов'язкових процедур на антиплагіат наукового/освітнього медіаконтенту здатне пригальмувати означені процеси й почасти мінімізувати їхні наслідки, однак не здатне розв'язати проблему з етичної перспективи.

Тож формування навички медіавідповідальності, або культури відповідального ставлення до будь-яких об'єктів авторського права, повинно стати провідним у сучасній медіаосвіті – у школі, в університеті, у подальшій професійній діяльності. Йдеться й про впровадження спеціальних дисциплін у професійний вишкіл [2], і про щоденну демонстрацію викладачами академічної доброчесності. Зміни під впливом цифровізації університетської освіти повинні торкатися як інструментальних знань, вмінь та навичок (скажімо, використання новітніх технологій, відповідного програмного й застосункового інструментарію), так і культури споживання медіаконтенту, етико-правових засад ставлення до результатів авторської праці.

Список використаних джерел:

1. Концепція впровадження медіаосвіти в Україні (нова редакція) / за ред. Л. А. Найдюкової, М. М. Слюсаревського. Київ, 2016. 16 с. URL: <http://mediaosvita.org.ua/book/kontseptsiya-vprovadzhennya-mediaosvity/>
2. Огар Е. Медіаосвіченість видавців в епоху цифрових технологій: актуальні проблеми професійного вишколу. Поліграфія і видавнича справа. 2017. № 1. С. 108–115. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pivs_2017_1_15